

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет **економіки та менеджменту**

Кафедра **економіки та підприємництва**

Робоча програма (силабус) освітнього компонента
Бізнес-планування територій
(обов'язковий)

Реалізується в межах освітньої програми **Економіка місцевого розвитку**
за спеціальністю **051 «Економіка»**
на **2 (магістерському)** рівні вищої освіти

Суми – 2021

Розробник: (О.М. Ковбаса) Ковбаса О.М. доцент, к.е.н., доцент кафедри

Розглянуто,
схвалено та
затверджено на
засіданні кафедри
економіки та
підприємництва

протокол від 16 червня 2021 року №12

Завідувач
кафедри

С.І. Терещенко

Терещенко С.І.

Погоджено:

Гарант освітньої програми О.М. Ковбаса (О.М. Ковбаса)

Декан факультету, де реалізується освітня програма С.І. Терещенко (Н.І. Строченко)

Рецензію на робочу програму (додається) надали: Пилипенко В.В. В.В. Пилипенко

Ковальова О.М. О.М. Ковальова

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації В.В. Пилипенко)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 27.06 2021 р.

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Бізнес-планування територій			
2.	Факультет/кафедра	Економіки та менеджменту/економіки та підприємництва			
3.	Статус ОК	Обов'язковий			
4.	Програма/Спеціальність, складовою яких є ОК	Економіка місцевого розвитку / 051 Економіка			
5.	Рівень НРК	7			
6.	Семестр та тривалість вивчення	2 курс			
7.	Кількість кредитів ЄКТС	3			
8.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота(заняття) заочна		Самостійна робота	
		Лекційні	Практичні /семінарські	Лабораторні	70
		10	10	–	
9.	Мова навчання	українська			
10.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Ковбаса Олександр Миколайович, доцент кафедри економіки та підприємництва (ауд.№403а корпус економічного факультету)			
10.1	Контактна інформація	050-939-60-09, oleksandr.kovbasa@snau.edu.ua			
11.	Загальний опис освітнього компонента	<p>В умовах проведеної адміністративної реформи однією з причин низької конкурентоздатності територій є відсутність або низький рівень планування діяльності на довгострокову перспективу, недооцінка власних переваг і ринкових можливостей і потенціалу, низький ступінь аналізу зовнішнього бізнес-середовища, переоцінка переваг миттєвої вигоди проти довгострокових інтересів. Процес планування розвитку бізнесу на територіях нерозривно пов'язаний з таким видом діяльності, як бізнес-планування. Бізнес-план служить інструментом у реалізації довгострокових планів і пов'язаний, в першу чергу, з деталізацією цілей для подальшого впровадження та контролю. Вивчення курсу є обов'язковим компонентом підготовки магістрів з економіки місцевого розвитку, оскільки він надає здобувачам необхідні теоретичні знання та практичні навички з основних методів і процедур, які забезпечують розвиток місцевого бізнесу та підприємництва.</p> <p>Вивчення навчальної дисципліни «Бізнес-планування територій» завершується підсумковим контролем у формі заліку.</p>			
12.	Мета освітнього компонента	Формування системи систематизованих теоретичних знань і практичних навичок з організації бізнес-планування на територіях громад			
13.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	<ol style="list-style-type: none"> Освітній компонент базується на дисциплінах з циклу бакалаврської підготовки (стратегія підприємницької діяльності, обґрунтування господарських рішень і оцінка ризиків, організація та кооперація підприємницької діяльності, планування і контроль на підприємстві) Освітній компонент є основою для дисциплін: стратегічне планування та прогнозування економічного розвитку 			

		територій, місцевий бізнес та підприємництво, інвестиційна привабливість територій)
14.	Політика академічної доброчесності	Списування – завдання не зараховується. Використання заборонених засобів під час контрольних засобів – відповідь не зараховується. Плагіат – завдання не зараховується.
15.	Посилання на курс у системі Moodle	https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=4313

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК: Після вивчення місцевого бізнесу та підприємництва студент очікувано буде здатен...	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК									Як оцінюється ДРН
	ПРН 2	ПРН 4	ПРН 8	ПРН 11	ПРН 12	ПРН 13	ПРН 14	ПРН 18	ПРН 20	
ДРН1: розуміти ключові поняття, сутність та функції бізнес-плану. Знати структуру та послідовність розробки бізнес-плану. Усвідомлювати сутність стратегічного планування			x						x	Тести множинного вибору
ДРН2: розуміти способи зменшення ризику в підприємницькій діяльності		x			x	x				Тести множинного вибору
ДРН3: організувати інформаційне забезпечення процесу бізнес-планування. Вести пошук та формування бізнес-ідей.								x		Тести множинного вибору Виконання есе
ДРН4: вміти розробляти бізнес-план згідно до вимог.	x	x	x	x	x			x		Розробка елементів бізнес-плану
ДРН5: оцінювати та проводити експертизу бізнес-плану. Шукати альтернативні сценарії реалізації бізнес-ідеї								x	x	Тести множинного вибору Виконання есе
ДРН6: обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку бізнесу враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризику						x	x	x	x	Тести множинного вибору Розрахункове завдання

ПРН 2 - Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

ПРН 4 - Розробляти соціально-економічні проекти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень.

ПРН 8 - Збирати, обробляти та аналізувати емпіричні та статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

ПРН 11 - Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

ПРН 12 - Обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризику.

ПРН 13 - Оцінювати можливі ризику, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

ПРН 14 - Розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.

ПРН 18 Ідентифікувати всі види конкурентних переваг, якими володіє територія та чинники просування інвестицій у розвиток територій; організувати взаємодію органів місцевого самоврядування з інвесторами та інвестиційними проектами.

ПРН 20 – Критично оцінювати економічні результати господарської діяльності та визначати перспективи економічного й соціального розвитку сільського господарства; ідентифікувати проблеми в управлінні та фінансуванні комунального майна територій.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Розподіл в межах загального бюджету часу, заочна			Рекомендована література О – основна, Д - додаткова
	Аудиторна робота		Самостійна робота	
	Лк	П.з		
Тема 1. Теоретичні основи бізнес-планування, роль бізнес-плану у розвитку підприємства. 1. Планування, місце планування в системі менеджменту, форми планування і види планів, технологія планування 2. Сутність та роль бізнес-плану. 3. Методологія планування, принципи та методи планування.	-	-	6	О (1-3, 10-13) Д (1-5)
Тема 2. Бізнес-планування: цілі, завдання, принципи і види. 1. Цілі і задачі бізнес-плану. Класифікація та види бізнес-планів. 2. Основні етапи розробки, особливості та обсяги бізнес-планів. 3. Мета та завдання бізнес плану.	2	-	6	О (1-4, 10-13) Д (1-5)
Тема 3. Інформаційне поле, етапи здійснення, алгоритм складання, структура та етапи розробки бізнес-плану. 1. Характеристика інформаційного поля для бізнес-плану. 2. Структура типового бізнес-плану та зміст його розділів. 3. Етапи розробки бізнес-плану. 4. Порядок розробки бізнес-плану.	-	-	6	О (1-4, 10-13) Д (1-5)
Тема 4. Характеристика конкурентного середовища та конкурентні переваги. 1. Визначення місії фірми 2. Аналіз стратегічних альтернатив і вибір стратегії. 3. Характеристика конкурентного середовища, виявлення і аналіз сильних та слабких сторін (SWOT-аналіз) підприємства 4. Дослідження ринку збуту.	2	2	4	О (1-4, 5-10) Д (1-5)
Тема 5. План маркетингу. 1. Основні поняття і функції маркетингу. Маркетингові дослідження. 2. Стратегія маркетингу. 3. Цінова політика та ціноутворення. 4. Планування рекламної діяльності.	2	2	4	О (1-4, 5-10) Д (1-5)
Тема 6. План виробництва. 1. Виробнича програма на підприємстві. 2. Процес планування обсягу реалізації продукції та розрахунку потреби в ресурсах на виробничу програму.	2	2	8	О (1-4, 5-10) Д (1-5)

3. Завдання та складові виробничого плану.				
Тема 7. Організаційний план. 1. Створення організаційної структури управління підприємства. 2. Визначення потреб фірми в персоналі. Система мотивації персоналу. 3. Власники та команда менеджерів.	-	-	6	О (1-4, 5-10) Д (1-5)
Тема 8. Аналіз потенційних ризиків. 1. Поняття ризиків при бізнес-плануванні. 2. Класифікація ризиків. Види ризиків та причини їх виникнення. 3. Управління ризиками.	-	-	8	О (1-4, 5-10) Д (1-5)
Тема 9. Фінансовий план та стратегія фінансування. 1. Зміст, завдання та методи фінансового планування. 2. Ключові розрахунки фінансового плану: план доходів та витрат, план грошових потоків, прогнозний баланс. 3. Розрахунок рівня беззбитковості. Розрахунок очікуваних фінансових коефіцієнтів.	2	4	16	О (1-4, 5-10) Д (1-5)
Тема 10. Експертиза бізнес-плану. 1. Сутність експертизи бізнес-плану. 2. Завдання експертизи бізнес-планів. 3. Критерії експертної оцінки.	-	-	6	О (1-4, 5-10) Д (1-5)
ВСЬОГО	10	10	70	

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під час аудиторних занять</u> , консультацій)	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент самостійно</u>)
ДРН1: розуміти ключові поняття, сутність та функції бізнес-плану. Знати структуру та послідовність розробки бізнес-плану. Усвідомлювати сутність стратегічного планування	Лекція, практичне заняття, дискусія	Опрацювання теоретичного матеріалу, пройти тести
ДРН2: розуміти способи зменшення ризику в підприємницькій діяльності	Лекція, практичне заняття, дискусія	Опрацювання теоретичного матеріалу, пройти тести
ДРН3: організувати інформаційне забезпечення процесу бізнес-планування. Вести пошук та формування бізнес-ідей.	Лекція, практичне заняття, дискусія	Опрацювання теоретичного матеріалу, пройти тести, підготовка есе
ДРН4: вміти розробляти бізнес-план згідно до вимог.	Лекція, практичне заняття, дискусія	Опрацювання теоретичного матеріалу, розробка

		елементів бізнес-плану
ДРН5: оцінювати та проводити експертизу бізнес-плану. Шукати альтернативні сценарії реалізації бізнес-ідеї	Лекція, практичне заняття, дискусія	Опрацювання теоретичного матеріалу, пройти тести, розробка елементів бізнес-плану
ДРН6: обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку бізнесу враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризику	Лекція, практичне заняття, дискусія	Опрацювання теоретичного матеріалу, пройти тести, підготувати презентацію бізнес-плану

5. Сумативне оцінювання

5.1.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
1.	Есе	30/30%	Протягом семестру
2.	ІРЗ (індивідуальне розрахункове завдання)	30/30%	Протягом семестру
3.	Тестування	40/40%	Протягом семестру

5.1.2. Критерії оцінювання

Компонент	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно
Есе	<18 балів	18-21	22-27	28-30
	Вимоги щодо завдання не виконано	Більшість вимог виконано, але окремі складові відсутні або недостатньо розкриті, відсутній аналіз інших підходів до питання	Виконано усі вимоги завдання	Виконано усі вимоги завдання, продемонстровано, креативність, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми
ІРЗ	<18 балів	18-21	22-27	28-30
	Завдання не виконано	Методика виконання вірна, але наявні суттєві помилки	Завдання виконано, але існують несуттєві помилки	Завдання повністю виконано. Помилки відсутні

5. 2. Формативне оцінювання:

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Тестування в (Moodle)	По закінченню кожного модуля
2	Заповнення відомостей самооцінювання	По закінченню відповідної теми

3	Письмовий зворотний зв'язок на есе	Протягом 1 тижня після виконання
4	Усний зворотний зв'язок від викладача під час виконання ІРЗ	Під час виконання ІРЗ

5.3. Шкала оцінювання, що діє в Університеті:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики, кваліфікаційної роботи	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
75-81		
69-74	задовільно	
60-68		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

6.1. Основні джерела

6.1.1. Підручники/посібники

1. Бізнес-планування підприємницької діяльності: навч. посіб. / З.С. Варналій, Т.Г. Васильців, Р.Л. Лупак, Р.Р. Білик. Чернівці: Технодрук, 2019. 264с.
http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Ekonomiky/Docs/2020_Biznes-planuvannja_pidprijemnickoji_dijalnosti.pdf
2. Должанський І.З., Загорна Т.О. Бізнес-план: технологія розробки. Навчальний посібник. 2-е видання. К.: ЦУЛ. – 2019. – 384 с.
<http://moodle.socosvita.kiev.ua/moodldata/filedir/f4/0e/f40e6806a9ca0a9a3edb832c87511e213dcecc82>
3. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування: Навч. посібник. — Вид. 2-ге, доп.- С. Ф. Покропивний, С. М. Соболев, Г. О. Швиданенко, О. Г. Дерев'янка. — К.: КНЕУ, 2002. — 379 с. URL: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/25234/plan_2002.pdf;jsessionid=27FFBCA68B92B701A0638C930863236?sequence=1
4. Бізнес-планування в аграрних формуваннях: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - за ред. проф. Г. Є. Мазнева. - Одес. держ. аграр. ун-т. - О.: Лерадрук, 2012. - 249 с. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15851/3/33.pdf>

6.1.2. Методичне забезпечення

5. Підсумковий звіт «Експрес-аналіз місцевого бізнес-клімату Вінницької, Запорізької, ІваноФранківської та Полтавської областей» підготовлено в рамках діяльності проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект

ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади, 2021 – 57 с. URL: <http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Report-EBA.pdf>

6. Практичний посібник «Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування» підготовлено Центром громадської експертизи на замовлення проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проєкт ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади (в 5 частинах), 2021 – 57 с. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_1.pdf

7. Посібник «Методологія проведення експрес-аналізу місцевого бізнес-клімату» підготовлено в рамках діяльності проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проєкт ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади, 2019 – 24 с. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/EBA_Guide.pdf

8. Микола Барановський, Дослідження «Стан залучення та зацікавленості в об'єднанні в асоціації представників місцевого бізнесу в розрізі 16 міст- партнерів Проєкту ПРОМІС» підготовлено в рамках діяльності проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проєкт ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади, 2018 – 82 с. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Baranovsky_Reports_Ukr-1.pdf

9. Підсумковий звіт «Експрес-аналіз місцевого бізнес-клімату в містах-партнерах проєкту ПРОМІС у Вінницькій, Запорізькій, Івано-Франківській та Полтавській областях» підготовлено в рамках діяльності проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проєкт ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади, 2016 – 44 с. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/Expres_Analysis_Final.pdf

10. Е-курс «Бізнес-планування територій». URL: <https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=4312>

11. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації прогностичних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади, затверджених наказом Мінрегіону від 30.03.2016 № 75, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-16#Text>

12. Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів із їх реалізації, затвердженої наказом Мінрегіону від 31.03.2016 № 79, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#Text>

13. Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 932, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#Text>

6.2. Додаткові джерела

1. Основи підприємництва: Підручник.- під заг. ред. Н.В. Валінкевич. – Житомир : ЖДТУ, 2019. – 492 с. URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/61211/mod_resource/content/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf
2. Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О. Основи підприємництва: Підручник.- під заг. ред. Н.В. Валінкевич. Житомир : ЖДТУ.- 2019.- 493 с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1931_79071788.pdf
3. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 504-р URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR170504?an=2>
4. Васильченко Г. В., Кафка С. М. В-19 Бізнес-планування. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2016 – 45 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/464223/mod_resource/content/1/%d0%91%d0%b8%d0%b7%d0%bd%d0%b5%d1%81%d0%9f%d0%bb%d0%b0%d0%bd_%d0%bc%d0%b5%d1%82%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%ba%d0%b0.pdf
5. Демченкова О., Мосунов Б. Методологія проведення експрес-аналізу місцевого бізнес-клімату. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/EBA_Guide.pdf

6.3. Програмне забезпечення

Стандартні пакети прикладних програм MS Office

6.4. Інформаційні ресурси:

1. Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС). URL: <http://pleddg.org.ua/ua/pro-promis/fokus-promis/>
2. Офіс розвитку МСП. URL: <https://sme.gov.ua/sme-development-office/>
3. Державний комітет України з питань розвитку підприємництва URL: <http://www.dkrp.gov.ua>
4. Інститут економіко-правових досліджень НАН України URL: <http://www.iepd.dn.ua/>
5. Інститут регіональних досліджень НАН України URL: <http://irr.org.ua/>.
6. Міністерство економіки України URL: <http://me.kmu.gov.ua/>231
7. Національна бібліотека України ім. Вернадського (Київ) URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
8. Громадська рада при Державній службі України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва URL: <http://www.gromrada.biz/>
9. Інформаційний ресурс все для розвитку малих та середніх підприємств. URL: <https://www.smedevelopment.info/>